

Stærke synsoplevelser

til dem, der ikke kan se

"Både for meget action og for lidt action i en dramaserie kan være et problem for en synstolker," siger Dorthe Mikkelsen Hansen.

Med synstolkning kan blinde og svagtseende følge med i programmerne på tv, komme en tur i biografen og på museum. Her fortæller synstolker **Dorthe Mikkelsen Hansen**, hvordan hun formidler det, andre ser – og om hendes drøm om at skabe flere store synsoplevelser for dem, der ikke kan se.

AF **Birgitte Bartholdy** FOTO **Rode Images/Joachim Rode**

KAN MAN SOM BLIND eller svagtseende få noget ud af at høre en dramaserie som 'Når støvet har lagt sig', der lige er løbet over skærmene herhjemme på DR1?

Ja, det kræver bare en synstolker, som er god til at formidle, hvad der foregår i de billeder, man ikke kan se. Allerede nu er denne og andre dramaserier samt flere film og tv-programmer synstolket, men fænomenet kan sagtens bredes mere ud, siger Danmarks flittigste synstolker, Dorthe Mikkelsen Hansen.

Hun drømmer om, at der en dag er penge til audioguides på museer til at fortælle ikke bare om udstillingsgenstande, men også hvordan de ser ud. Om penselstrøgene i malerierne er lagt med palet eller med en bred pensel, om farverne er kontrastfyldte eller ej. Der kunne også sagtens synstolkes mere på teatrene og på seværdigheder som Christiansborg.

Men hvad vil det egentlig sige at synstolke?

"Det vil sige, at man til for eksempel en dramaserie skaber et ekstra lydspor, hvor en stemme uden at forstyrre den originale lyd eller dialogen beskriver det, der sker i billederne. Det kan for eksempel være det vrede blik mellem to personer, en biljagt eller en smuk solnedgang. På den måde kan man følge med, selvom man

ikke ser billederne," siger Dorthe Mikkelsen Hansen.

Herhjemme er synstolkning et forholdsvis nyt område. Hun kom selv ind i faget, da hun efter mange år som speaker på Danmarks Radio i 2009 var på jagt efter nye opgaver og opdagede, at Danmarks Radio manglede synstolkere.

"Der er ingen uddannelse i det. Men jeg havde erfaring som speaker og er også uddannet kortfilmsinstruktør og manuskriptforfatter på Kort & Dokumentar Filmskolen, og det talte med, da jeg fik opgaven," fortæller Dorthe Mikkelsen Hansen.

På et kursus i London lærte hun de mest basale greb.

"På det tidspunkt havde man allerede været i gang med at synstolke i England i årtier og havde derfor stor erfaring. Bagefter gik jeg som det første i gang

med at synstolke dramaserien 'Forbrydelsen 2'."

Hendes stemme har været væsentlig for hendes karriere. Den er behagelig, rolig og tydelig.

"Og så betyder det også meget, at jeg taler uden dialekt. Ingen kan høre, at jeg er opvokset i Taastrup. Mange føler det distraherende at skulle forholde sig til en dialekt oven i det andet, de skal følge med i."

Stadig er hun den eneste herhjemme, der kan leve kun af at synstolke. Nogle gange skriver hun manuskriptet til synstolkningen, andre

”
Det kan for eksempel
være det vrede blik
mellem to personer,
en biljagt eller en
smuk solnedgang.

gange lægger hun selv stemme til. Det har hun for eksempel gjort til film som 'Lykke-Per' og 'Far til fire på toppen' og til dramaserier som 'Matador', 'Ditte og Louise', 3. sæson af 'Bedrag', 'Fred til lands' og 'Når støvet har lagt sig'.

Det magiske øjeblik

Men hvorfor kan svagtseende og blinde ikke lige så godt høre en af de lydbøger, der udkommer flere og flere af?

"Ligesom alle andre er blinde og svagtseende sultne på kulturelle oplevelser, der appellerer til deres sanser på en ny måde. I lydbøger kan man ikke høre de forskellige skuespilleres stemmer, og de følelser, de udtrykker, man kan ikke høre den stemningsfulde musik eller hverdagslydene. Desuden kan selv en god lyd-bogsindtaler ikke erstatte autoriteter som Ghita Nørby eller Mads Mikkelsen."

Dorthe Mikkelsen Hansen ser det som sin fineste opgave at beskrive billederne, så de vigtigste psykologiske nuancer kommer med, og de lyttende seere forstår, hvad der er på spil.

"Et godt stykke drama bygger med replikker og billeder op til det magiske øjeblik, hvor

vi forstår, hvad der foregår og kan relatere det til noget, vi kender selv. Den oplevelse skal de blinde også have. Jeg kan ikke nå at sætte følelser på alt, hvad der sker, men jeg skal uden at fortolke have det med, der gør, at lytterne kan drage deres egne konklusioner og får en fornemmelse af helheden."

En af de største udfordringer er, når der er tæt dialog og mange høje lyde, og det derfor er svært for hende at finde plads til sine beskrivelser.

"Så må jeg fatte mig endnu mere i korthed og er virkelig stolt, når det alligevel lykkes at formidle handlingen."

Desværre har hun ikke kunnet komme til at indtale de sidste episoder af 'Når støvet har lagt sig' på grund af coronakrisen. Men når hun får mulighed for det, kommer de på DRTV og kan findes der.

Hvert afsnit kræver cirka en uges arbejde af hende.

"Jeg ser det igennem én gang og noterer mig den dramatiske udvikling, og om der er

Dorthe Mikkelsen Hansen drømmer om at brede synstolkningen ud til for eksempel slotte og andre seværdigheder.

Synstolkning og Danmarks Radio

IFØLGE PUBLIC SERVICE-kontrakten skal Danmarks Radio synstolke ny dansk dramatik samt et udvalg af egenproducerede programmer, herunder dokumentarprogrammer om samfundet.

I 2018 sendte DR 129 nye programmer med synstolkning på tv, svarende til 82 timer, en stigning på 23 pct. i forhold til 2017.

"Vi bestræber os på, at antallet af synstolkede timer hele tiden skal stige," siger projektleder i Danmarks Radio Marie Junge Ernst.

"Samtidig prioriterer vi at gøre udbuddet så varieret som muligt. Det er vigtigt at

synstolke forskellige dagsordensættende typer programmer, der samler på tværs af generationer, og som mange taler om. Ud over de allerede omtalte programmer er det for eksempel 'Bagedysten', 'Gift ved første blik' og 'Alene i vildmarken'. De rammer bredt og har meget visuelt at byde på."

De synstolkede programmer er alle tilgængelige via DR's streamingplatform DRTV, så man behøver ikke at have et tv for at kunne tilgå programmerne. Her finder man også synstolkede arkivprogrammer og nordisk drama, som er synstolket på originalsproget.

fremmedsprog, jeg skal oversætte. Der skal jeg helst lægge mig så tæt op ad DR's oversættelser som muligt. Derefter ser jeg det igen og skriver et manuskript for, hvornår jeg kan nå at sige noget. Til sidst går jeg det igennem en tredje gang for at sikre mig, at timingen holder."

Når hun skal beskrive en voldsom terrorscene som den på en restaurant i 'Når støvet har lagt sig', vægter hun sine ord omhyggeligt.

"Hvis jeg kun har to sekunder, kan jeg nøjes med at sige, at angsten er malet i deres ansigter. Hvis jeg har mere tid, beskriver jeg, om deres mund står åben. Har de en tung vejrtrækning, dirrer deres hage, er de ved at græde? Jeg beskriver ikke, hvad der sker i baggrunden, for det kan de svagtseende og blinde selv høre. I terrorscenen befinder en af tjenerne, Louise, sig i et depotrum, mens hendes datter er ude i selve

restauranten. Louise vil ud til hende, men nogle kvinder holder hende tilbage, for terroristerne skyder stadig. Her nøjes jeg med at beskrive Louises angst. Det, de andre kvinder siger, er nok til at forstå, hvorfor de holder hende tilbage."

Også sexscener er lidt af en balancegang.

"Der skal sprogbrugen være acceptabel, men samtidig skal det ikke blive for tamt. Jeg lavede manuskriptet til synstolkningen af dramaserien '1864', og da morede de sig i programmet 'Natholdet' over min tolkning af en sexscene, sikkert fordi jeg gav den ret meget gas.

I dramaserien 'Når støvet har lagt sig' på DR1 var især den store terrorscene på en restaurant svær at synstolke.

Men ellers var det svært at opfatte, hvad der foregik, for scenen blev akkompagneret af et meget dæmpet lydbillede.”

Lokket folk ud ad døren

Kun en enkelt gang har hun synstolket en teaterforestilling.

”Det var en teaterproducent på Lyngby Teater, der insisterede på, at 'Ronja Røverdatter', som blev sat op af Heltemus Productions, skulle vises for blinde. Producenten betalte selv de 45.000 kroner, det kostede, uden tilskud.

Kulturministeriet har ganske vist en lang liste over tilskud og legater, man kan søge til kulturelle formål, men ingen af dem handler om at få blinde eller døve i teatrene. Jeg har været efter de skiftende kulturministre og sagt, at der burde være mere støtte til den slags.”

Der ser lidt lysere ud med filmen. Her har hun været med ind over synstolkning af 15-16 film. Nogle har hun indtalt, andre har hun skrevet manuskripter til synstolkningen af.

”Det sidste år, Bertel Haarder var kulturminister, gav han en million kroner til, at vi kunne tolke fire film om året. Dansk Blindesamfund var med til at beslutte, hvilke det skulle være. Den første var Susanne Biers 'En chance til' fra 2015. Den var udfordrende. Ikke fordi der var for meget dialog, men fordi der er lange scener, hvor der ikke sker fantastisk meget. For eksempel sidder Nikolaj Coster-Waldau i flere minutter i en bil med en forsømt baby og ved ikke, hvad han skal, så jeg måtte beskrive selv de mindste forandringer i hans ansigt.”

Hun drømmer ofte om at blive brugt til mere forskelligartede opgaver.

”De blinde og svagtseende ved ikke altid, hvilke muligheder der er, og derfor må vi andre gøre opmærksom på dem og sige: 'Hør, her kunne vi hjælpe mange til at få udvidet deres horisont.' Jeg har allerede været med til at lave en synstolkning til en særudstilling på Medicinsk Museion i København, hvor der vises objekter, der hører de blindes verden til. På den måde er der ført bevis for, at det kan lade sig gøre.”

Da de blinde og svagtseende ikke altid selv ved, hvilke muligheder der er for synstolkning, må vi andre hjælpe med at gøre opmærksom på dem, mener Dorthe Mikkelsen Hansen.

Der kunne glimrende være et spor for blinde og svagtseende på audioguiderne til alle mulige andre udstillingssteder, mener hun.

”For eksempel er det oplagt at lave et til dronningens gobeliner på Christiansborg Slot. Her fortælles i forvejen om motiverne på audioguiden, men slet ikke med de detaljer, man kunne ønske sig. Eller hvad med en synstolkning af Zoologisk Have? Hvor skal en blind vide fra, hvordan en næsehornsflugt ser ud?”

Hun ved godt, at det handler om penge, og at der skal støttekroner til.

”Men de er givet godt ud, for på den måde får vi lokket folk ud ad døren.” ■

Sådan virker det

Synstolkning virker på alle DR's platforme. De har en udførlig videovejledning på dr.dk.

Du kan også finde den specifikke underside via ojenforeningen.dk/DRsynstolkning